

Pismo Ivanu Groharju

Miro Kačar

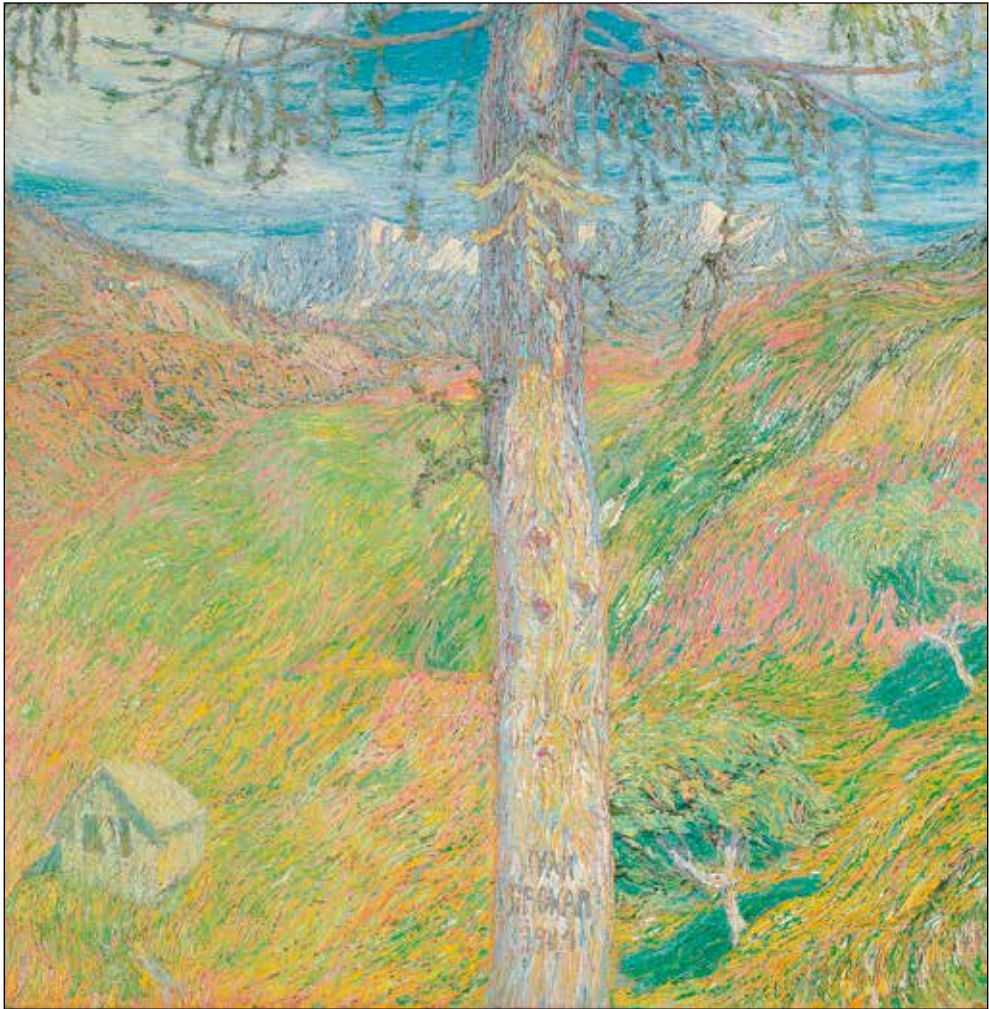
Dragi Ivan!

Dolgo se že nisva videla, pišeš bolj poredko. Tudi sam se le kdaj pa kdaj lotim tega. Sto let mineva, odkar si odšel, saj se spomniš ...? Odnegli so te po tisti prašni ljubljanski Martinovi cesti v turobnem aprilskem popoldnevu ...

Danes stojiš tam ob cesti pod soriško cerkvijo, visok, postaven, vzravnán, kot si v resnici bil. V dežju, snegu in vetru odlit v bron kljubuješ času. Z rahlo priprtimi očmi zreš v daljavo, v našo prihodnost, v tisto lepšo, v katero si tako neizmerno verjel. Nikogar ne obtožuješ. Veš, da si prehojeno pot izbral sam, veš, da si si breme, ki si ga nosil, naložil sam. Spotikali smo te, zaničevali in se obračali stran, ko si nas najbolj potreboval. Nisi klonil. Vedno znova si vstal, še večji, še močnejši, s še večjo vero v boljšo bodočnost.

Uspel si. Iz bolečin svoje duše in zmešnjav sveta si ustvaril svetlobo, jo vtikal v svoje slike, na katerih si pustil samo tisto najlepše, najsvetlejše, najboljše, kar je ponujal motiv. Gledam tvojo POMLAD, zazdi se mi, da slišim pesem škorcev med drevjem, popki cvetoče veje v ospredju zadišijo kot mlada dekleta v pomladnem brstenju.

Veje MACESNA se zganejo v vetru, GRABLJICE brišejo potno čelo, slišim glas osle, ki drgne po skrhani kosi. SEJALEC hiti na konec njive, se obrne in vrača. Počakam ga, srečava se z očmi. Postoji za hip, samo toliko, da mu naročim pozdrave zate. Ti jih je prinesel? In ČREDNIK, ta tvoja poslednja, popolna umetnina.

Ivan Grohar, *Macesen*, 1904; olje/platno, 110 x 98 cm; Narodna galerija, Ljubljana.
© Narodna galerija, Ljubljana (foto: Bojan Salaj).

Pred njo bi moral vsakdo upogniti hrbet in koleno, jo postaviti na oltar slovenske umetnosti poleg Prešerna in Cankarja. Praznina okrog bistva slike priča, da si tudi nas umestil vanjo. Samo katero vlogo si nam namenil? Si morda mislil, da smo po toliko letih sposobni prevzeti vlogo črednika? Ne, Ivan, tokrat si se motil. Tam za njegovim hrbtom se drenjamo, v tisti rjavo sivi lisi, neprepoznavni, da nas ne bi bilo sram, ko bi se prepoznali danes v enem, jutri v drugem pa tretjem tropu, ko brezglavo bezljamo za svojimi liderji, eni in drugi, vsi, pa ne vemo kam.

Umetnost. Umetnik. Kaj je pravzaprav to? So šole za slikarje, kiparje, šole za glasbenike, fotografe, inženirje, delavce vseh smeri, so šole za vse. Le šol za umetnike ni. Umetnik postaneš ali ne. Pravijo, da je to Božji dar. Če je to res tako, potem je umetnost nekaj posvečenega, lepega, vzvišenega, čistega ... Tak je pač Božji dar. Pravijo, da je umetnost gibalo družbe. Zato mora biti tudi svetla, spodbudna, razumljiva, saj je namenjena nam ljudem, tudi preprostim. Umetnost ne potrebuje razlage. Dotakne se te s tisto skrivnostno čarovnijo, da jo še enkrat pogledaš, še enkrat prebereš, poslušаш, zapoješ ... Državne proslave bi morale pokati po šivih od vznesenosti, veselja, optimizma, lepote petja in glasbe. Pa so res take?

Ustvarili smo si čas, ko ne vidimo zelenih trav pomladi, ne vidimo vijoličastih poletnih senc, ne rdečih nageljnov na oknih, ne slišimo ptice na slemenu hiše.

Ko je greh naslikati lepo sliko, napisati lepo pesem, ko je greh reči nekemu "Rad te imam". Naše sence so črne, trave postajajo sive, pišemo krvave, raztrgane pesmi.

In kar je najhujše, začeli smo verjeti, da je res vse črno, vse raztrgano in sivo.

Zgodovina nas uči, da je to začetek nekega konca.

Zato, dragi Ivan, zadnji čas je, da se vrneš. Vsaj za letos. Prinesi nam delček svoje svetlobe, ki si je imel toliko, da še danes sije povesod, kjer si pustil svoje sledi. Prinesi nam delček svoje neomajne vere v lepšo prihodnost. Izgubili smo jo. Vrni se, da se ti opravičimo, poplačamo svoj dolg. Lačen si hodil med nami, pa smo se obračali stran. Še za tvoj grob nismo zbrali, zravnali so ti ga z zemljo. Danes je vendarle lepo urejen. Pridi, boš videl, da se trudimo. Na razstavi v Narodni galeriji so te postavili na najbolj častno mesto.

"Poglejte, Groharja, pogledjte Pomlad," smo vzklikali ob vstopu v ta sveti prostor.

Ivan Grohar, *Grabljice* (tudi: *Ob košnji*), (1902); olje/platno, 133,5 x 107,5 cm; Muzej in galerije mesta Ljubljane. © Muzej in galerije mesta Ljubljane (foto: Marko Zaplatil).

Tvoja Pomlad sredi glavne stene je zasenčila vse. Stopi do Škofje Loke, tam si postajal pravi umetnik. Imaš svojo šolo, galerijo, celo naselje in doprsni kip so ti postavili. Loški slikarji vsako leto podeljujejo tvojo nagrado, v grajskih prostorih vise tvoje slike.

Tudi v Železnikih si pustil nekaj prijetnih spominov. Naslikal si jez, rojstno hišo Jerneja Demšarja, pa vaško cesto. Toliko sonca je v teh slikah, da bi razsijalo vse mesto. Ne vem, kje si ga vzel, saj se le s težavo kdaj pa kdaj prebije čez vrhove v sotesko.

Pa spominsko obeležje so ti želeli postaviti, vendar prezgodaj. Preveč teme je še v naših glavah. Vem, da bo prišel čas, vedno si se pobral, še močnejši, še večji.

Želimo, da se tvoje ime ponese skozi Železnike in Selško dolino na vzhod, po Baški grapi na jug do morja in čez Soriško planino na sever. London, München, Gradec, Dunaj, Ljubljana, Beograd, Zagreb ... Povsod si bil doma, čeprav si imel v Sorici, v Heblarjih, toplo gnezdece z ljubečo mamo. Usoda ti je namenila pomembnejšo nalogo in odlično si jo opravil.

Ampak malo, čisto malo pa si vendar samo naš, soriški. Samo mi vemo za tvoje otroške in fantovske vragolije, vemo, da si se spogledoval z dekleti in jih z ogljem iz peči risal po stenah vež, kjer si s fanti vasoval. Lepo si pel in igral kitaro. O tem so pripovedovali ljudje, ki so te poznali. Zato se ne mudi predolgo. Preobuj se v tiste svoje ponošene "grifarce," v katerih si prevandral pol Slovenije. Veš, pot iz Železnikov do nas je čudna, luknjasta, blatna, pravi muzejski primer. Slišali te bomo, ko boš prišel. Saj ne boš zdržal, da ne bi zavriskal ob pogledu na svojo vasico.

Smejalo se ti bo, ko boš šel mimo veličastnega spomenika in cerkvice, v kateri si se prvič seznanil z umetninami. Rojstno hišo boš težko našel, tako je drugačna, svetla. Poglej nad vrata, tam piše, da si se tu rodil. Naj te ne moti razposajenost otrok, ko boš vstopil. Veš, vsak dan prihajajo k tebi in ponesejo tvoje ime na svoje domove.

Zraven stoji obnovljen dom. Ko si bil zadnjič v Sorici, ga še ni bilo. V njem je gostišče s tvojim macesnom in lepo dvorano smo ti namenili.

Skupaj bova šla po tvoji poti v domače Heblarje. Ob potoku, kjer si se nekoč osvežil in odžejal. Danes tega ne bova mogla. Voda je kalna in umazana. V neprestanem hitenju in hlastanju za ne vem čim smo pač pozabili, da je tudi za naravo treba skrbeti.

Ko bova prišla iz gozda, v tvoj posvečeni kraj, kjer tišina šepeta, boš začutil skrbno roko, ki še pokosi, skrbno roko, ki jeseni pobere

darove narave, skrbno roko, ki postreže popotniku in skrbi za tvojo domačijo. Sedla bova pod hruško in govorila o prihodnosti, o lepšem jutri, v katerega si vedno verjel. Povabil te bom v sokolski dom. To je v Loki na Mestnem trgu, tam, kjer si s tovariši pel in vriskal do zgodnjih jutranjih ur. Prosvetno društvo Ivan Grohar ob tvoji obletnici pripravlja program, med katerim bomo podarili nekaj slik slovenskim družinam, ki se ne kopljejo v izobilju. Pa v Sorico pridi, 11. junija ob 17. uri bomo imeli pri tvojem spomeniku proslavo, na katero so povabljeni vsi Slovenci in Slovenke. Vabimo tudi vse tvoje prijatelje umetnike, tudi tiste preko meja. Sicer pa bo vse leto posvečeno tebi. Po Koroškem, Kranjskem, Štajerskem, Primorskem, Dolenjskem in Notranjskem bomo risali, slikali, peli, igrali. Tvoje ime bo doseglo še tako oddaljene in skrite kraje. Morda bo kje ostalo nekaj tvojega sonca, ki bo pregnalo temo in nam povrnilo vero v boljši jutri.

In kaj za vraga lahko storimo mi? Ivan, povej nam!

Lep pozdrav iz Sorice in oglasi se kaj!

Miro Kačar

Odgovor :

*Vasica nosi v sebi LEPOTO,
SVETLOBO jutra in TIŠINO noči.
Vasica nosi v sebi LJUBEZEN,
PESEM, VESELJE otroških oči.
Vasica nosi v sebi ZVESTOBO
do hiše domače in rodne prsti.*

Pridi, popotnik, postoj in povej ob letu obsorej:

JE TO RES?